

System a evoluce vyšších rostlin
Lycopodiophyta + Monilophyta

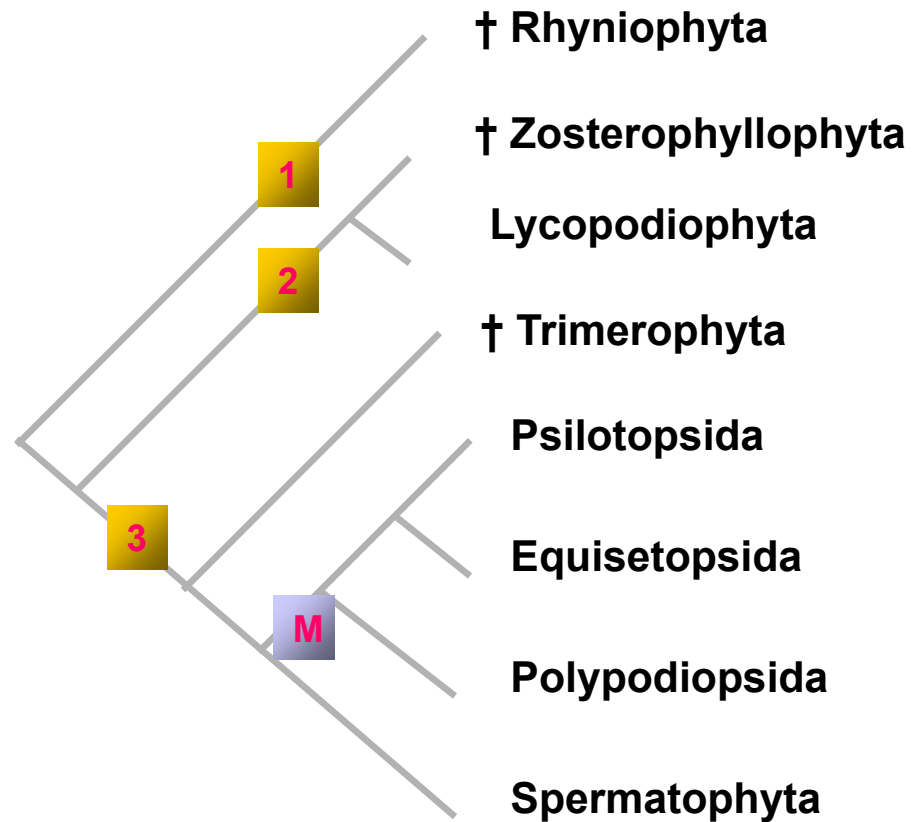
Evoluční vztahy „kaprad'orostů“

1 - bezlisté

2 - mikrofylní

3 - megafylní

M - Monilophyta

LYCOPODIOPHYTA

Lycopodiopsida (plavuně)

http://en.wikipedia.org/wiki/Lycopodium_clavatum

Isoëtopsida (šídlatky)

www.goldendelighthoney.com

Sellaginelopsida (vranečky)

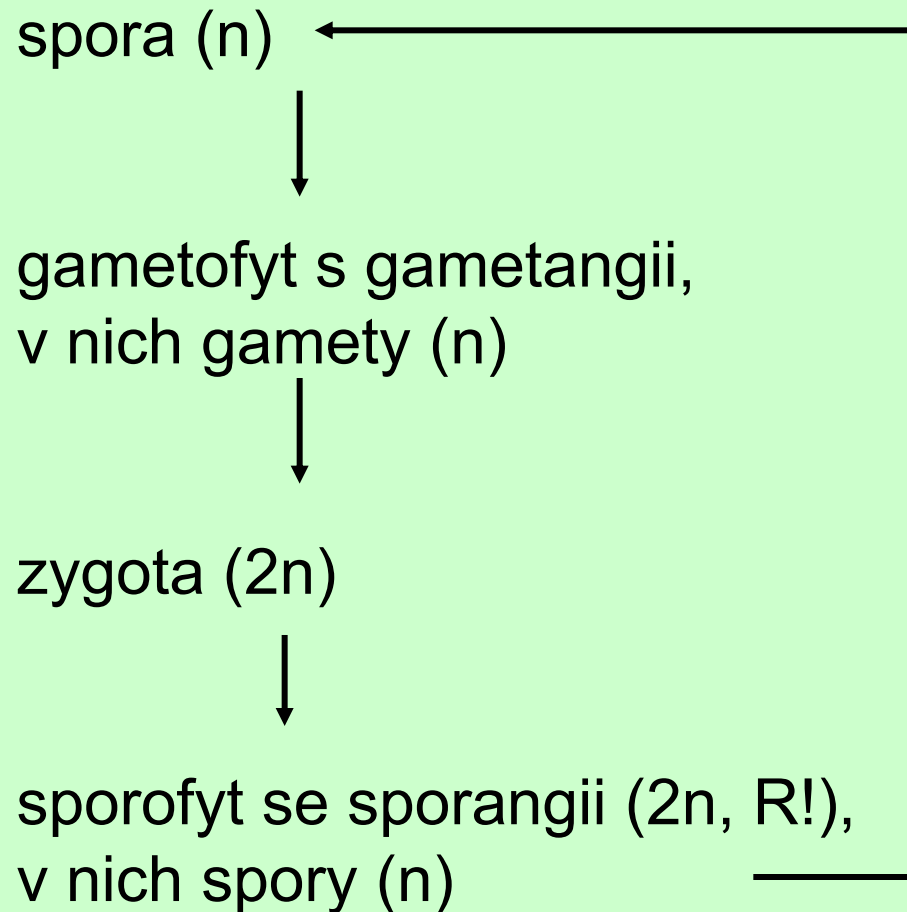

www.plantsystematics.org

Lycopodiophyta

- zelené výtrusné rostliny
- tělo: **cormus** = kořeny, stonek, listy
- v ontogenezi převládá **sporofyt**

Rodozměna:

Gametofyt (prothalamium, prokel):

u *plavuní*

- drobný, většinou nezelený,
- často s mykorhizou, dlouhověký
- v horní části pohlavní orgány

- - oboupohlavný

http://www.bio.miami.edu/dana/226/226F09_19.html

x u *vranečků, šídlatek*

- jednopohlavný
- redukovaný, uzavřený ve spoře, krátkověký

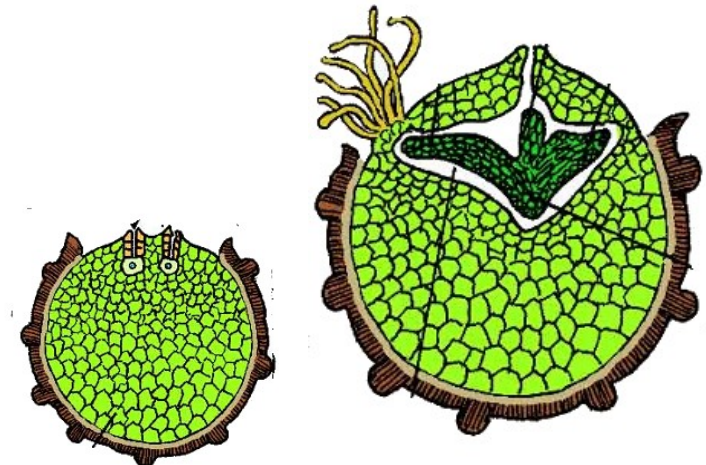
antheridia

archegonia
s vaječnými
buňkami

biciliální
spermatozoidy

Sporofyt:

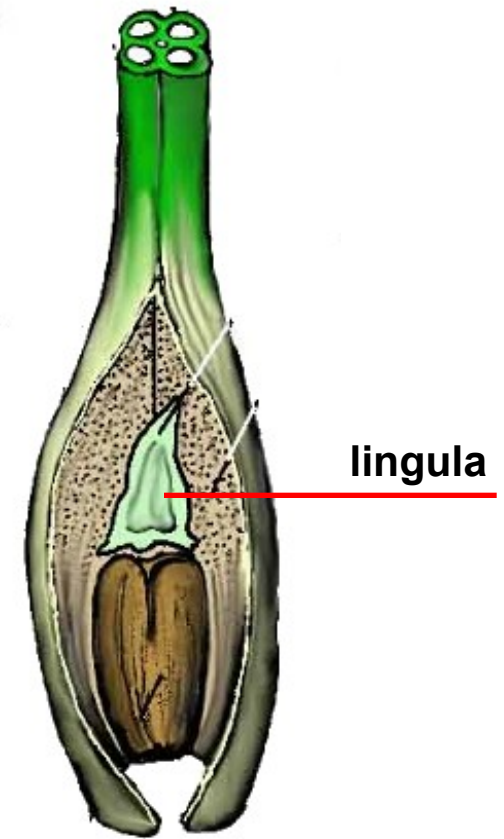
stonek

- nečlánkovaný,
- vidličnatě větvený

listy

- drobné mikrofyly,
- většinou šroubovitě uspořádané
- trofofyly – asimilují
- sporofyly – nesou nebo podpírají sporangia, často uspořádané do šištic (strobillus)
- trofosporofyly – obě funkce

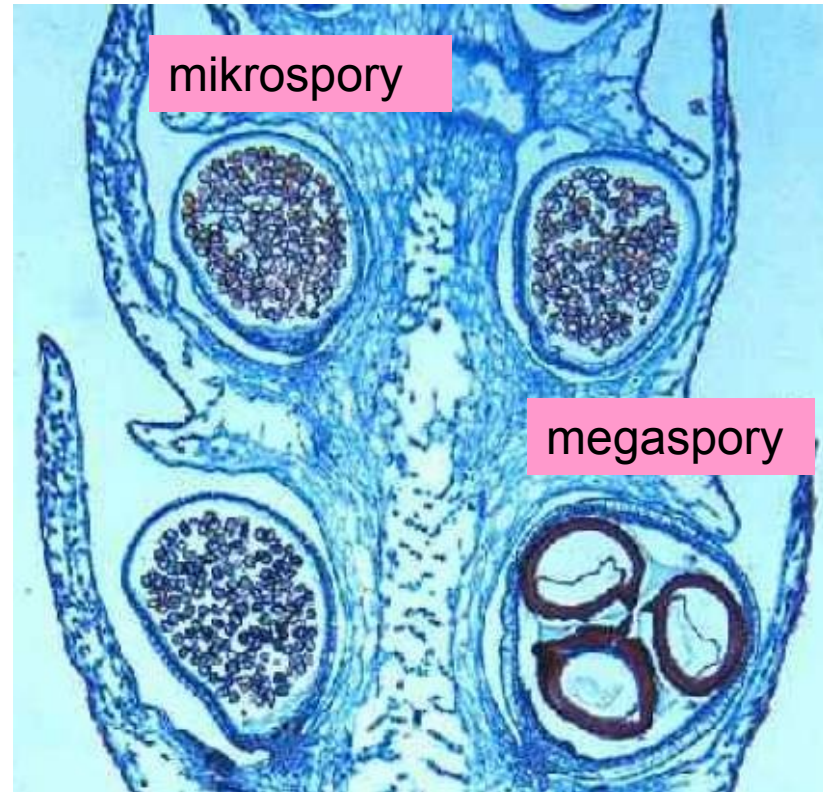
pajazyček lingula (vranečky, šídlatky)
emergenčního původu,
sací funkce při přijímání dešťové vody

listová báze šídlatky se sporangiem a lingulou

Sporofyt:

sporangia eusporangiální

izosporická

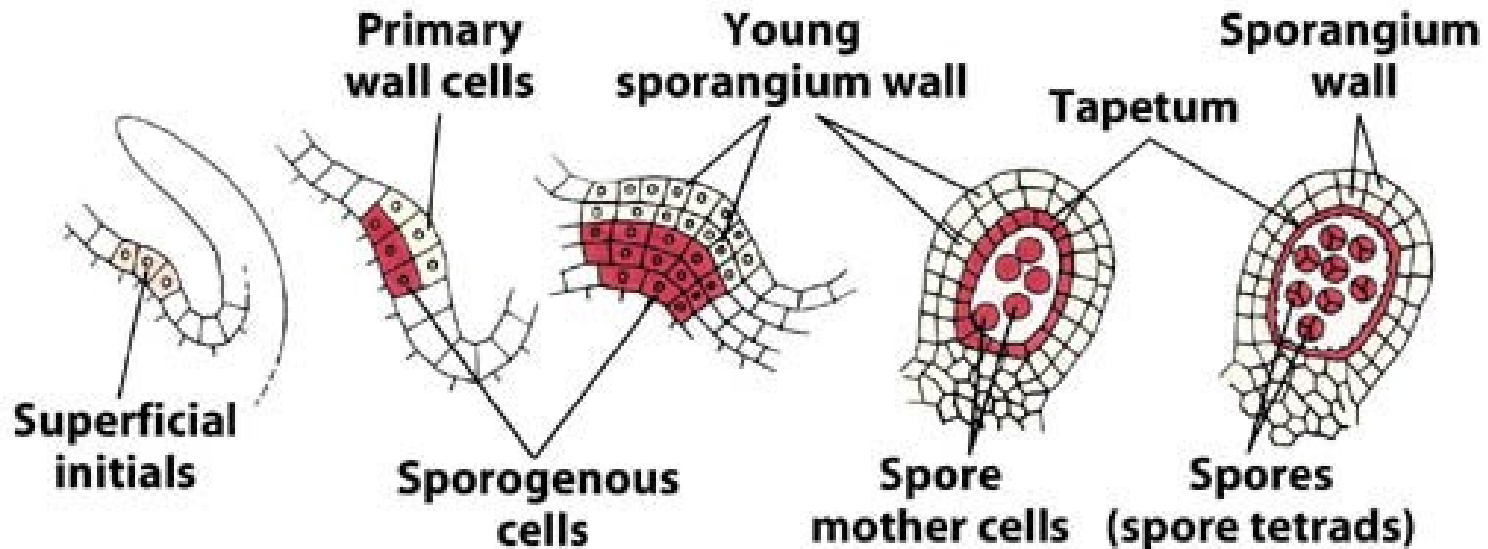
- ze spory vyrůstá oboupohlavný gametofyt, *plavuně*

heterosporická

- megasporangia a mikrosporangia; = 2 typy spor, ze kterých vyrůstá samčí nebo samičí gametofyt, *vranečky, šídlatky*

eusporangiátní sporangium

- vznik z více iniciálních buněk
- vícevrstevná stěna
- velký, neustálený počet výtrusů

<i>Lycopodiopsida</i>	<i>Selaginellopsida</i>	<i>Isoëtopsida</i>
plavuně	vranečky	šídlatky
bez linguly	lingula	lingula
izosporie	heterosporie	heterosporie
biciliátní spermatozoidy	biciliátní spermatozoidy	polyciliátní spermatozoidy
samostatný gametofyt	redukovaný gametofyt	redukovaný gametofyt
kosmopolitní	malé areály, hlavně tropy	malé areály, recentní druhotně vodní

Lycopodiopsida

- *Huperzia selago* vranec jedlový

Opadavé pupeny

Sporangia

Trofosporofyly

www.mun.ca/biology

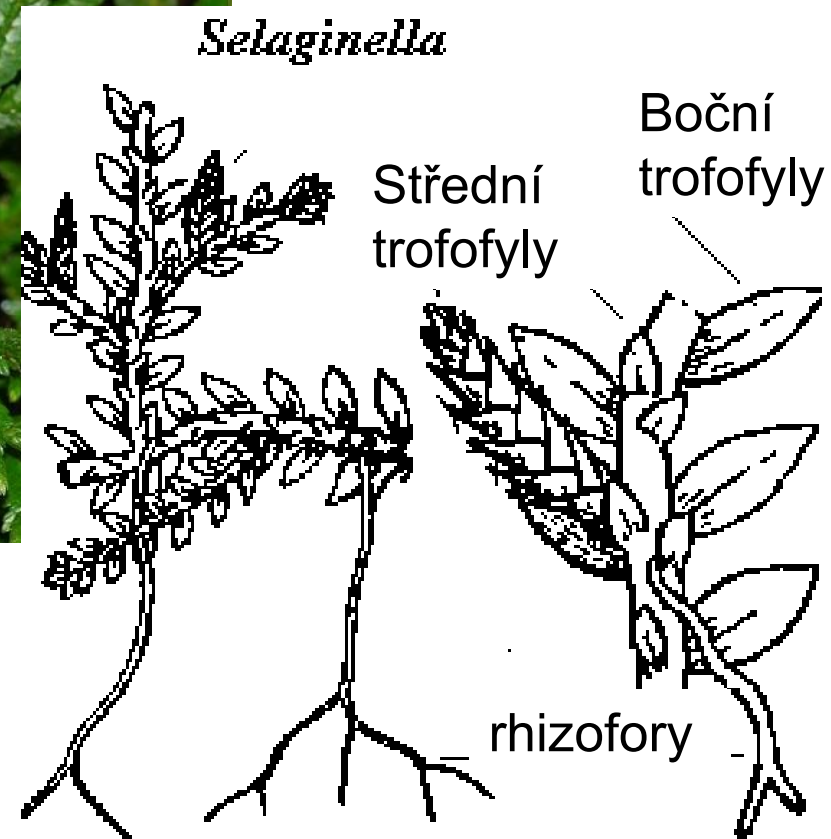
www.floralimages.co.uk/

U nás roztroušeně v **horských** oblastech, ohrožený druh
Trsnatý vzhled

Rozmnožuje se i **vegetativně** – opadavé pupeny v úžlabí listů

Selaginellopsida

• *Selaginella martensii*

Mexiko, pěstovaný druh

Selaginellopsida

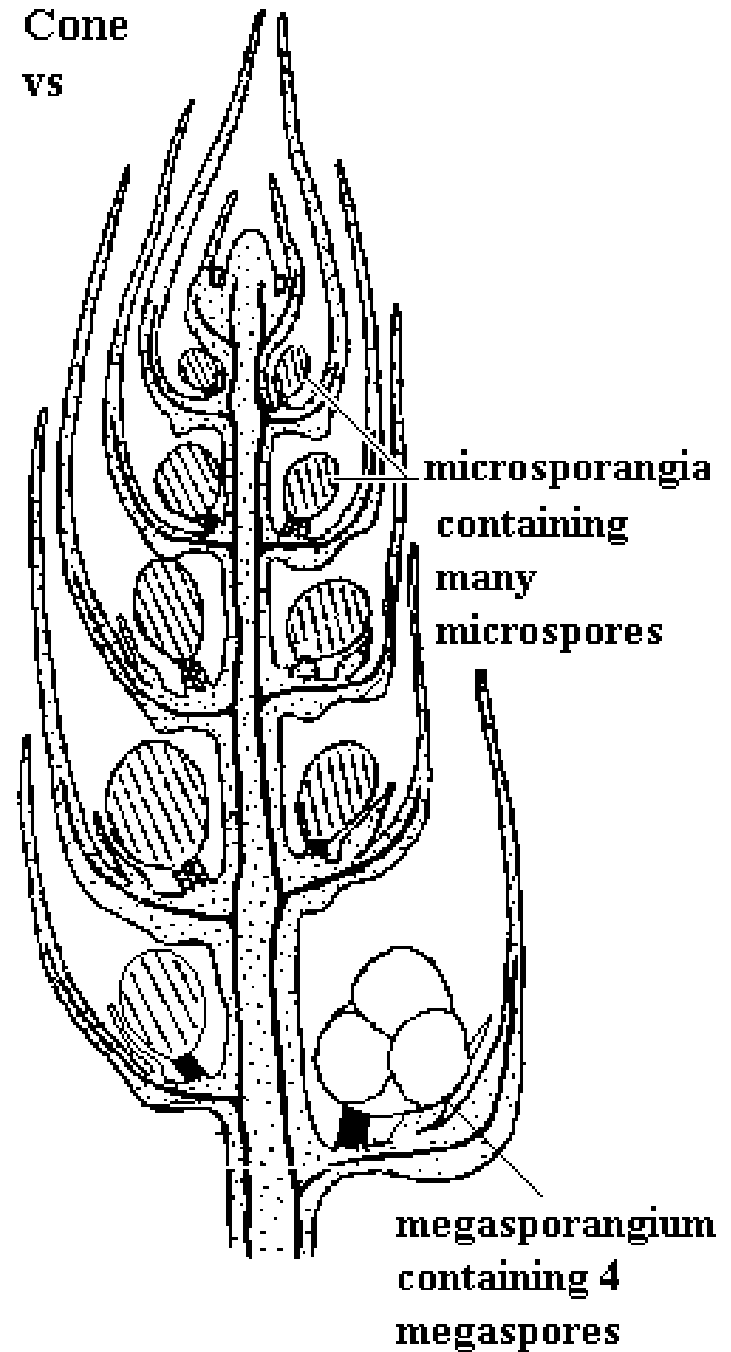
- *Selaginella pallescens*

Severní, Jižní Amerika

Cone

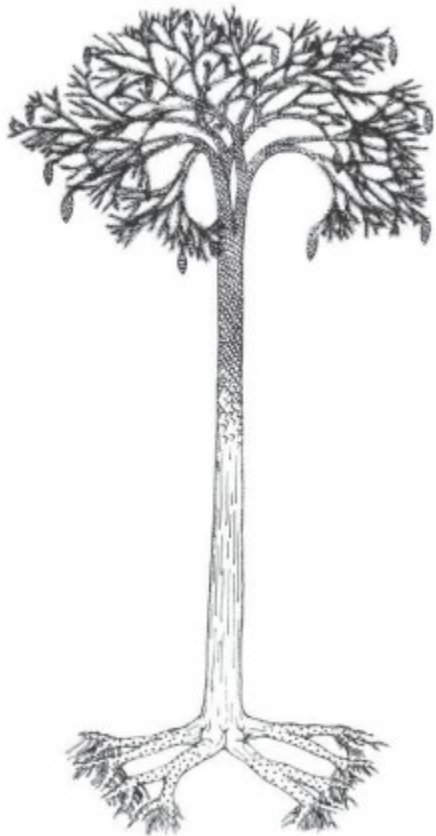
vs

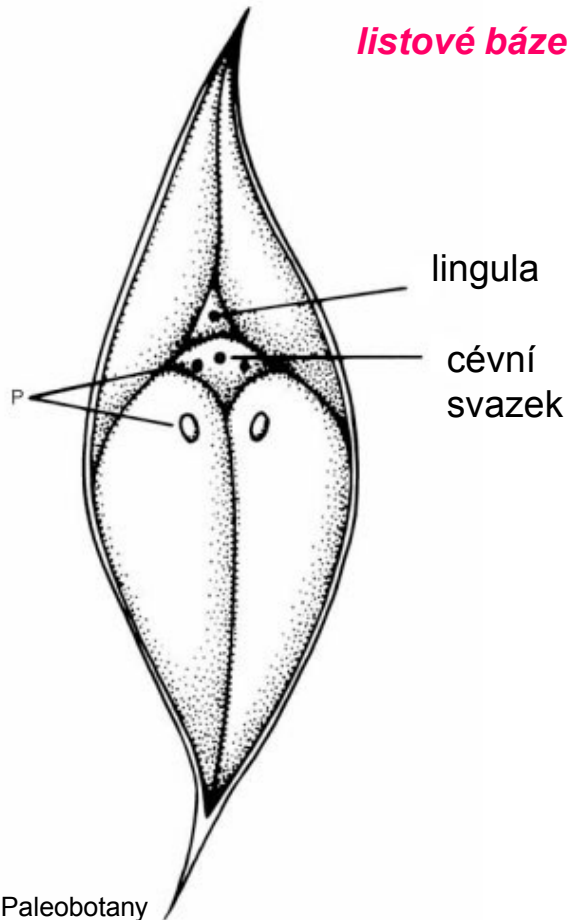
Isoëtopsida (šídlatky)

- *Lepidodendron*

- fosilní, **stromovitý** vzrůst, kmeny až 40 m vysoké a 5 m silné, vidličnatě větvené v horní části
- **trofofyly** čárkovité, lingulátní, spirálovitě uspořádané, po jejich opadnutí zbyly na kmenu výrazné **kosočtverečné jizvy**
- na konci větví krátké strobily

Taylor et al. 2009: Paleobotany

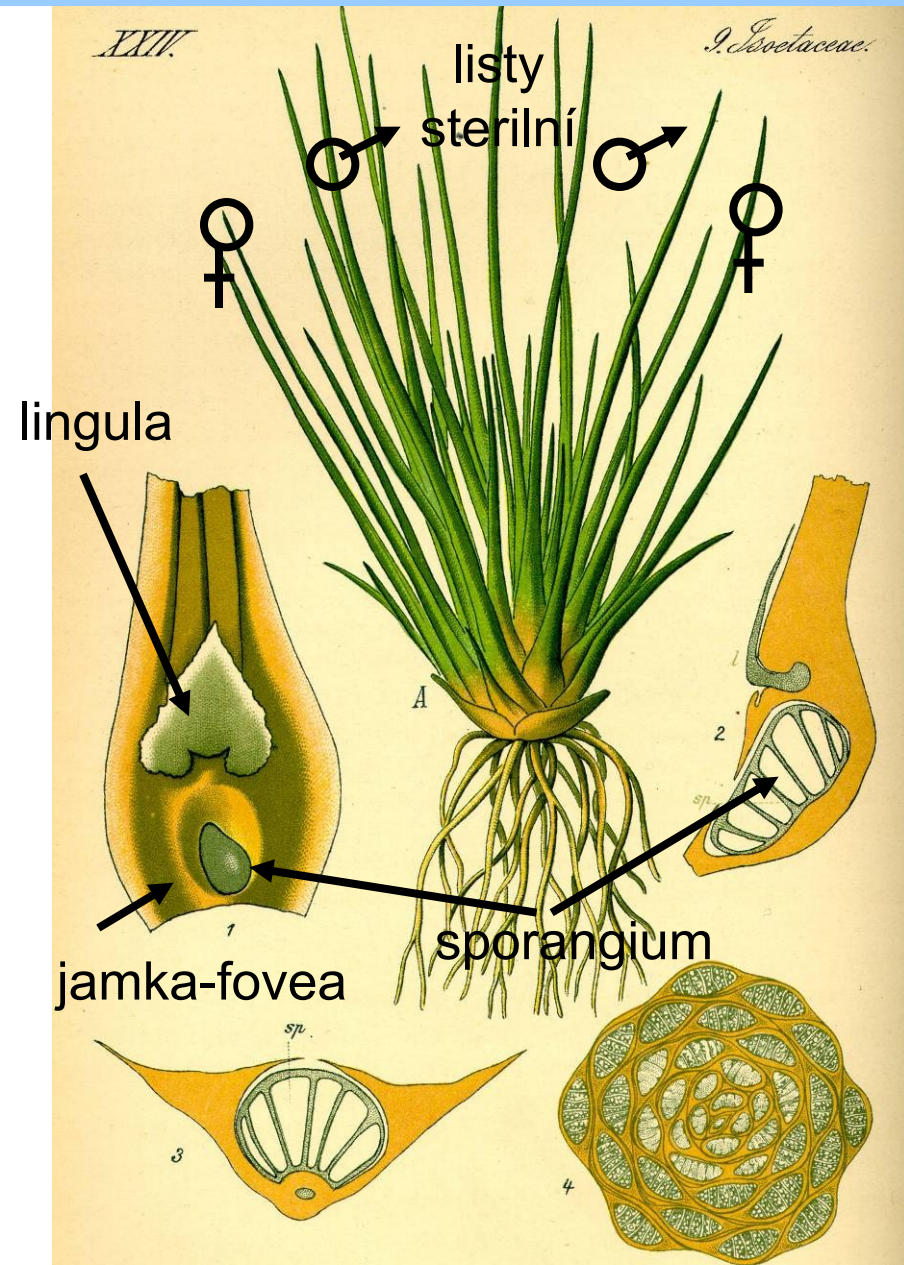
listové báze (resp. jizvy) Lepidodendronu

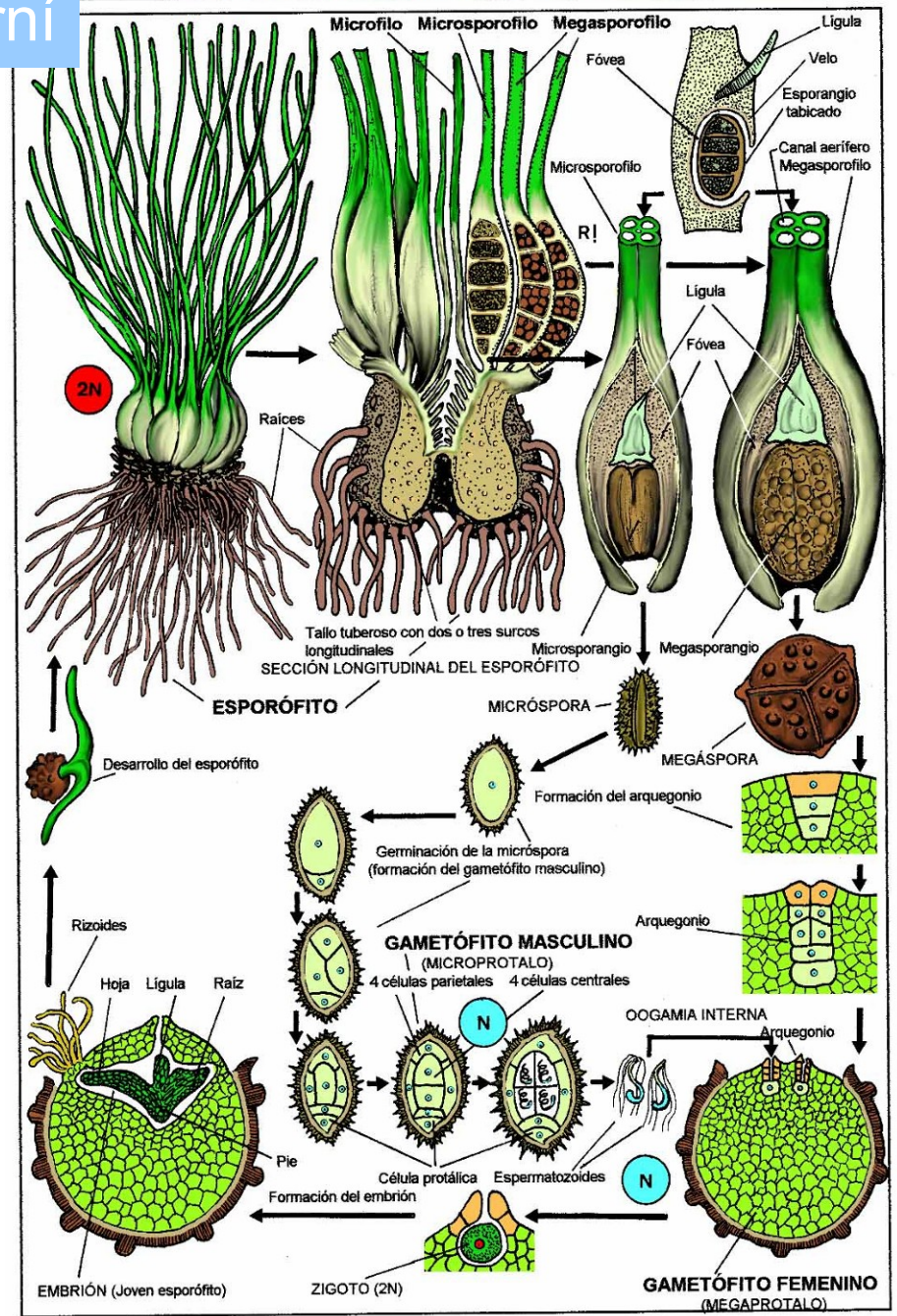
<http://www3.open.ac.uk/Earth-Sciences>

Isoëtopsida (šidlatky)

- Isoetes lacustris* šidlatka jezerní

CICLO DE ISOETES SP. (Isoetes, Lycopodiophyta)
ENÉTICO HETEROMÓRFICO CON ESPORÓFITO DOMINANTE, DIPLOHAPLOFÁSICO.
ORGANISMO DIPLOBIÓNTICO y HETEROSPÓREO

Isoëtopsida (šídlatky)

- *Isoëtes*

Isoëtes echinospora
Plešné jezero

Isoëtes lacustris
Černé jezero

Druhotně **vodní**

Mírné pásmo, u nás pouze **ledovcová jezera** na Šumavě

oddělení *Monilophyta*

třída *Psilotopsida* (A)

řád *Psilotales*

Psilotaceae

řád *Ophioglossales*

Ophioglossaceae

třída *Equisetopsida* (přesličky) (B)

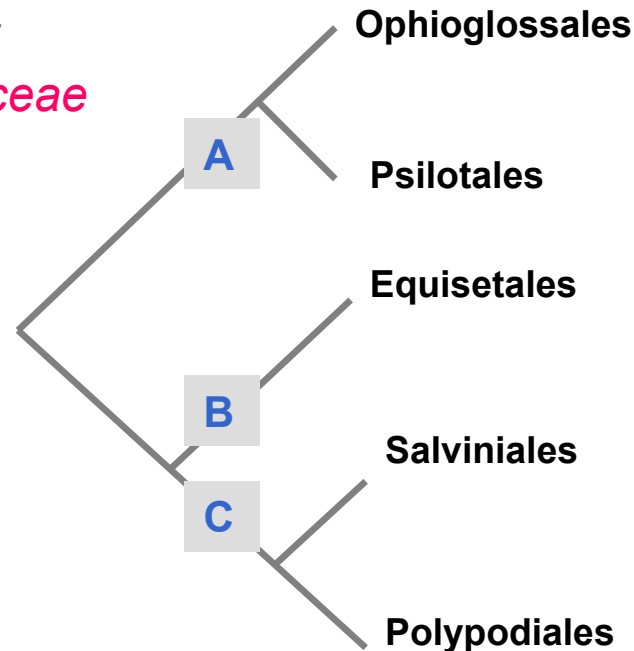
† stromové a semenné typy

Equisetaceae

třída *Polypodiopsida* (C)

řád *Polypodiales*

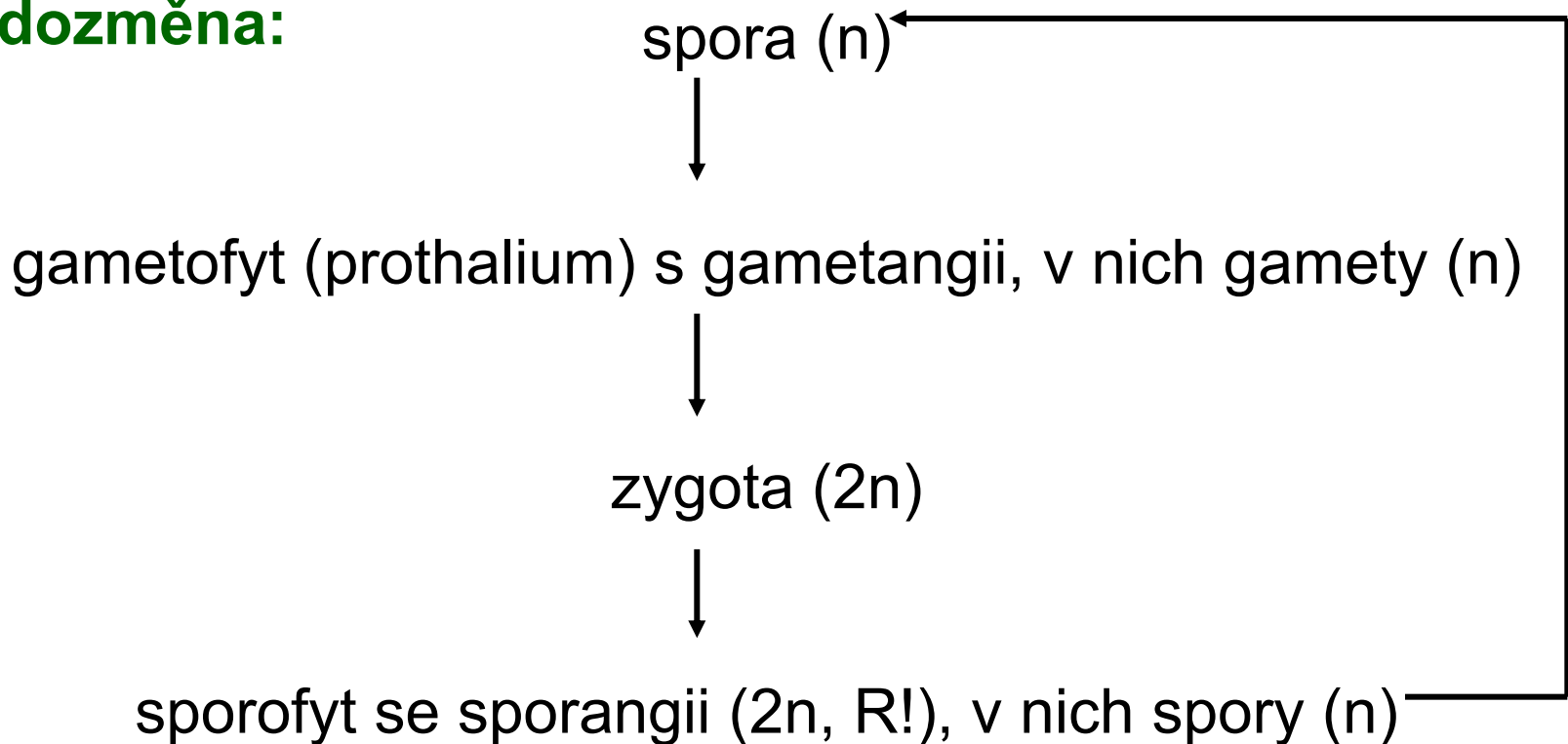
řád *Salviniales*

Společné znaky

- zelené výtrusné rostliny
- tělo rostlinné (**cormus**) = kořeny, stonek, listy
- v ontogenezi převládá **sporofyt**

rodozměna:

třída: *Psilotopsida*

řád: *Psilotales* (čeleď: *Psilotaceae*)

- tropické a subtropické rostliny, v Evropě zasahují do Španělska
- eusporangiátní sporangia srůstají po 3 do synangií

třída: *Psilotopsida*

řád: *Ophioglossales* (čeleď: *Ophioglossaceae*)

Sporofyt

oddenek

jediný list (megafyl):

- plochá sterilní část s asimilační funkcí (**aflebium**)
- stopkovitá fertlní část: dvouřadě uspořádaná sporangia

sporangia

- eusporangiátní
- izosporie

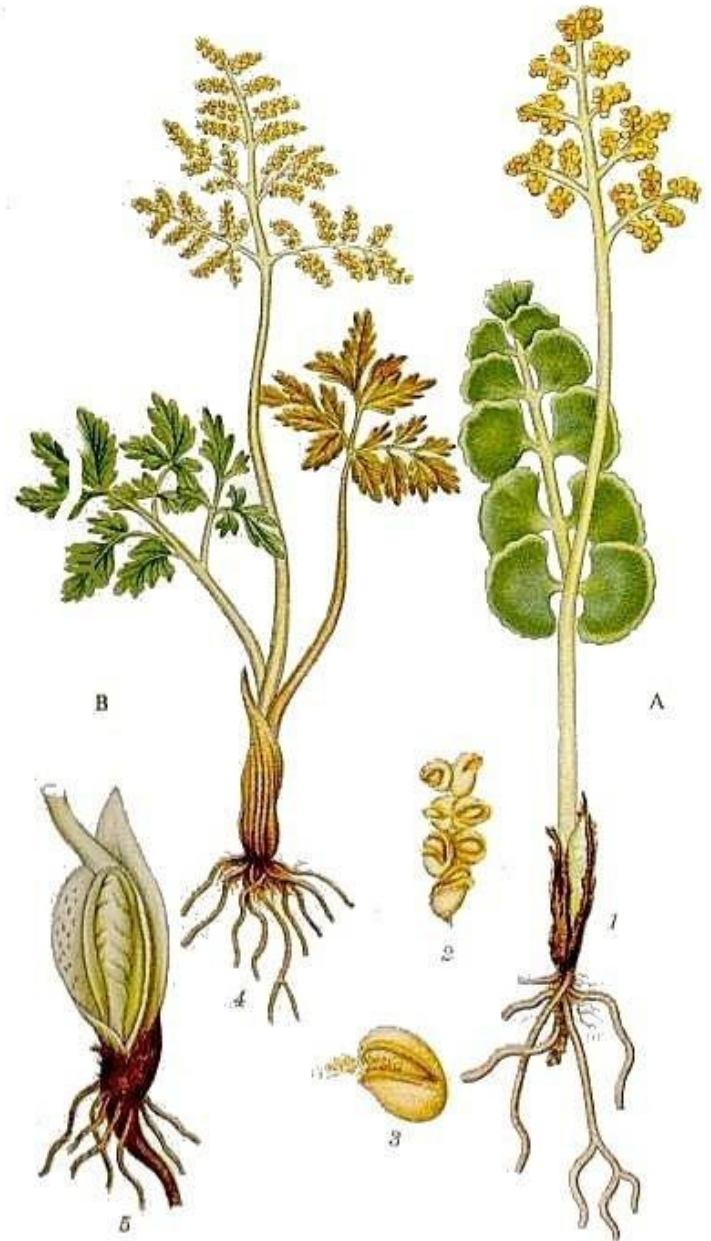

Botrychium lunaria (vratička měsíční)

- aflebium peřenodílné
- fertilní část větvená

www.english-nature.org.uk/

<http://caliban.mpiz-koeln.mpg.de/~stueber/lindman/>

třída: *Equisetopsida* (přesličky)

čeleď: *Equisetaceae*

Sporofyt

stonek

- článkovaný
- přeslenitě větvený
- dutý

listy

- drobné (sfenofyly)
- redukce z megafylů
- rozlišené na:

trofofyly – asimilující, šupinovitě, vyrůstají z uzlin, na házi srostlé v zubaté pochvy

sporofyly – štítkovitě, šestiboké, na spodní straně vakovitá sporangia, uspořádané do terminálních šištic (strobillus)

pravé kořeny chybí

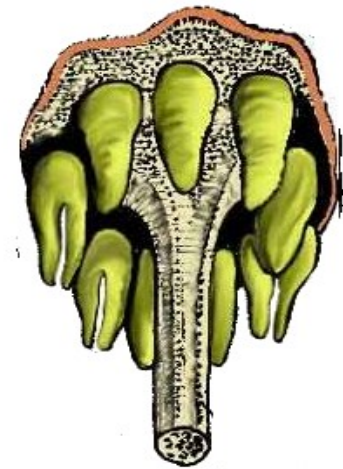
podzemní stonek (oddenek) má adventivní kořeny

<http://botanika.bf.jcu.cz/systematikaweb/>

www.floracam.co.uk/

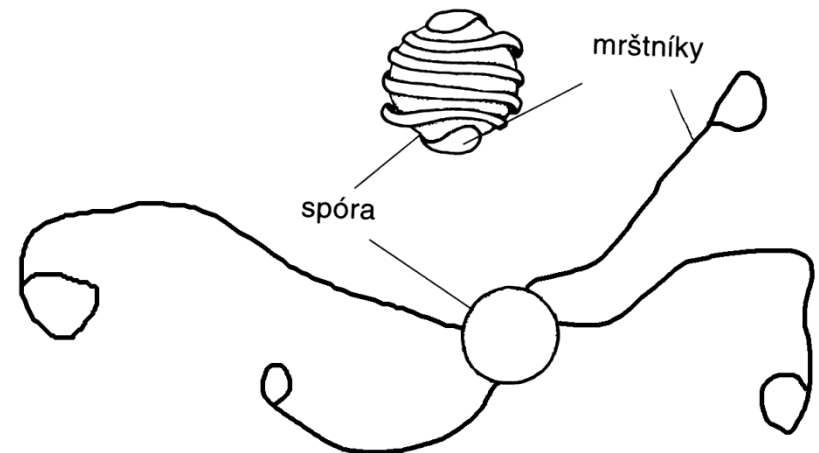

Sporofyt

sporangia

- eusporangiátní
- homosporická - tvarově izosporická, funkčně
- heterosporická

*Protoderm = primární meristém, z něhož vzniká pokožka rostlin

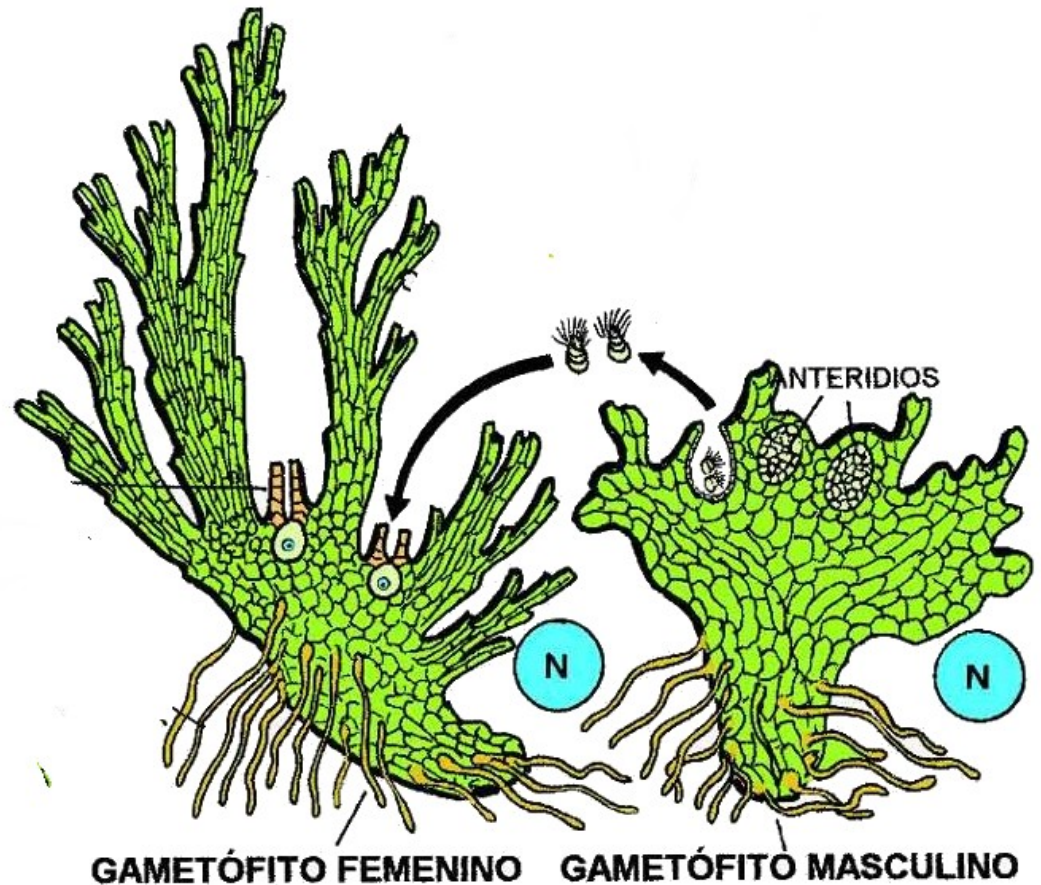
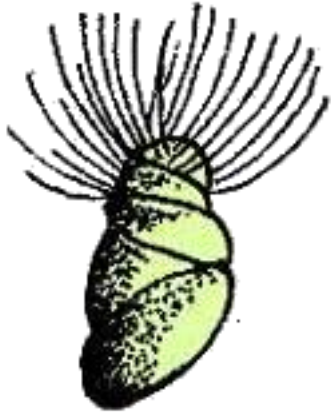

spory

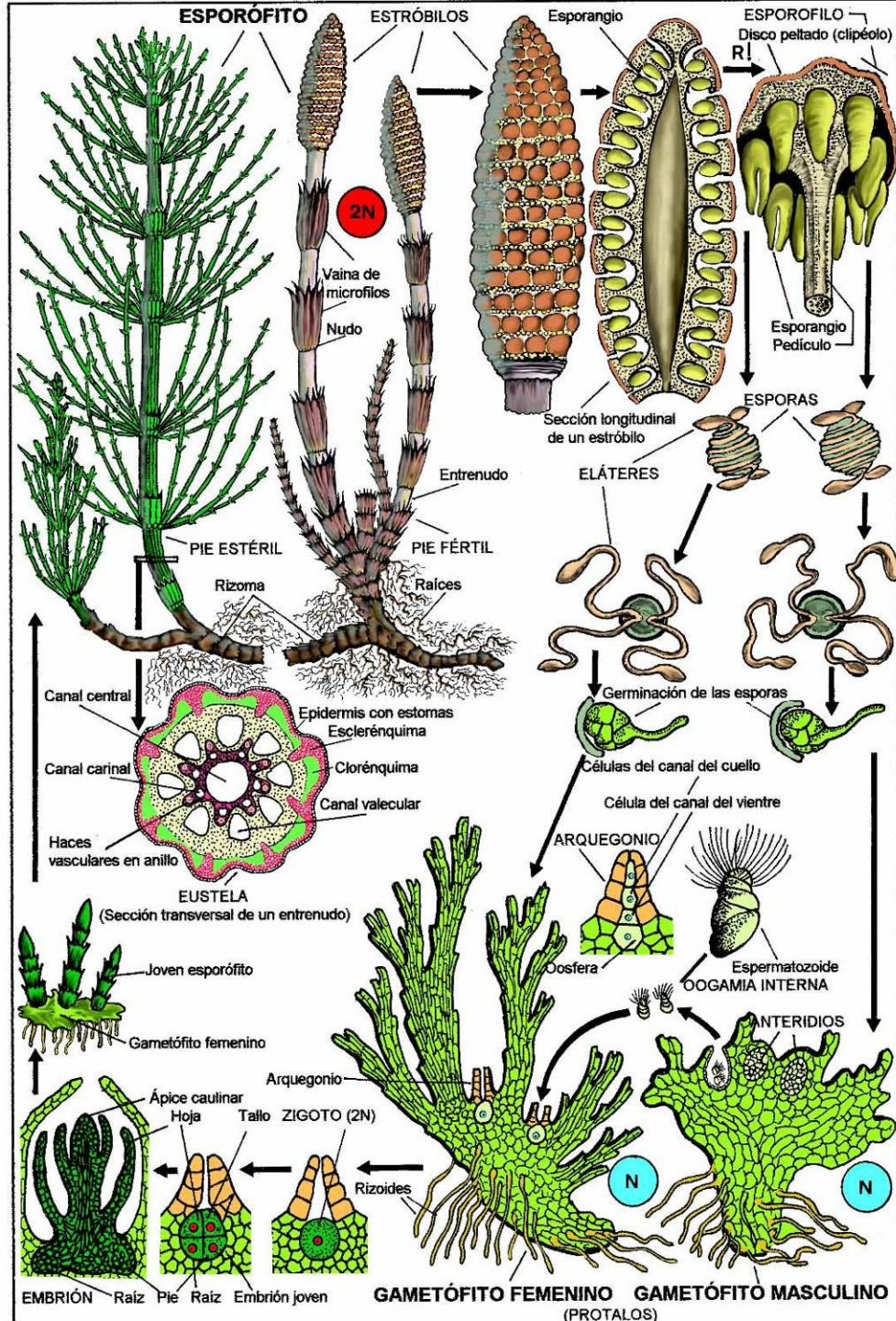
- zelené, kulovité, se čtyřmi páskovitými vychlípeninami buněčné stěny (haptery)
- hygroskopické pohyby – dochází k shlukování spor,
- což umožňuje růst jednopohlavných prothalií blízko sebe.

Gametofyt (prothalamium, prokel)

- zelený
 - jednopohlavný
 - (mikroprothalia s antheridii x megaprothalia s archeonii)
-
- spermatozoidy polyc

Životní cyklus *Equisetum arvense*

Equisetum arvense

- přeslička rolní

z oddenku vyrůstají **dva typy lodyh**:

- jarní nezelená, nevětvená, s terminálním strobilem, po vyprášení uhynie
- letní, zelená, sterilní

© - josef hlasek
www.hlasek.com
Equisetum arvense 4751

Equisetum arvense
Foto: Per Sunding

Equisetum palustre

- přeslička bahenní

všechny lodyhy jsou zelené, ale jenom některé nesou sporangia

KÄRRFRÄKEN, EUISETUM PALUSTRE L.

Equisetum sylvaticum

- přeslička lesní

- **fertilní lodyhy** jsou nejprve nezelené, s výtrusnou šišticí, poté zezelenají, fertilní vrchol „zvadne“ a často upadne
- **větve** se dále větví

Další zástupci:
rod *Hippochaete*

Foto: Arne Anderberg

třída: *Polypodiopsida* (kapradiny)

Sporofyt

stonek

= oddenek

- nečlánkovaný
- bez sek. tloušťnutí

listy

- megafylní
 - v mládí circinálně svinuté
- rozlišené na:
- trofofyly
 - sporofyly
 - trofosporofyly

pravé kořeny chybí

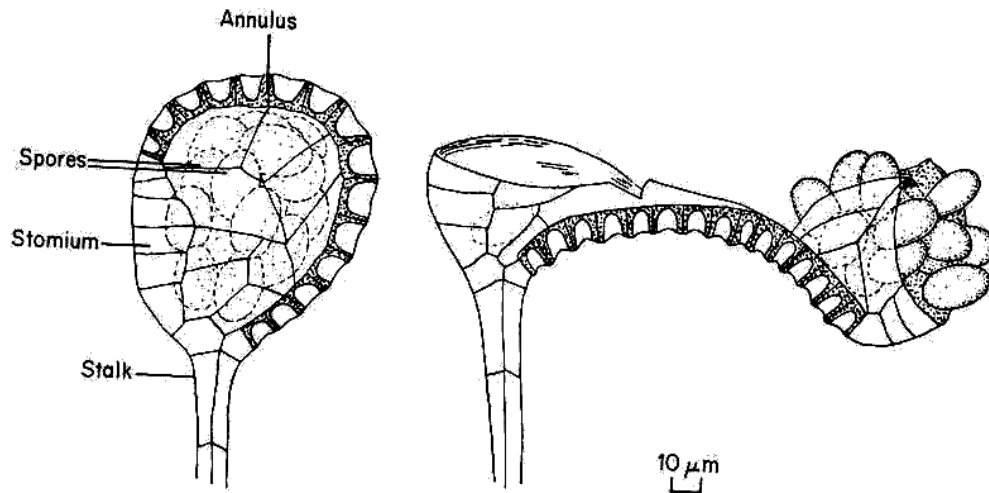
- podzemní stonek (oddenek)
má adventivní kořeny

Sporofyt

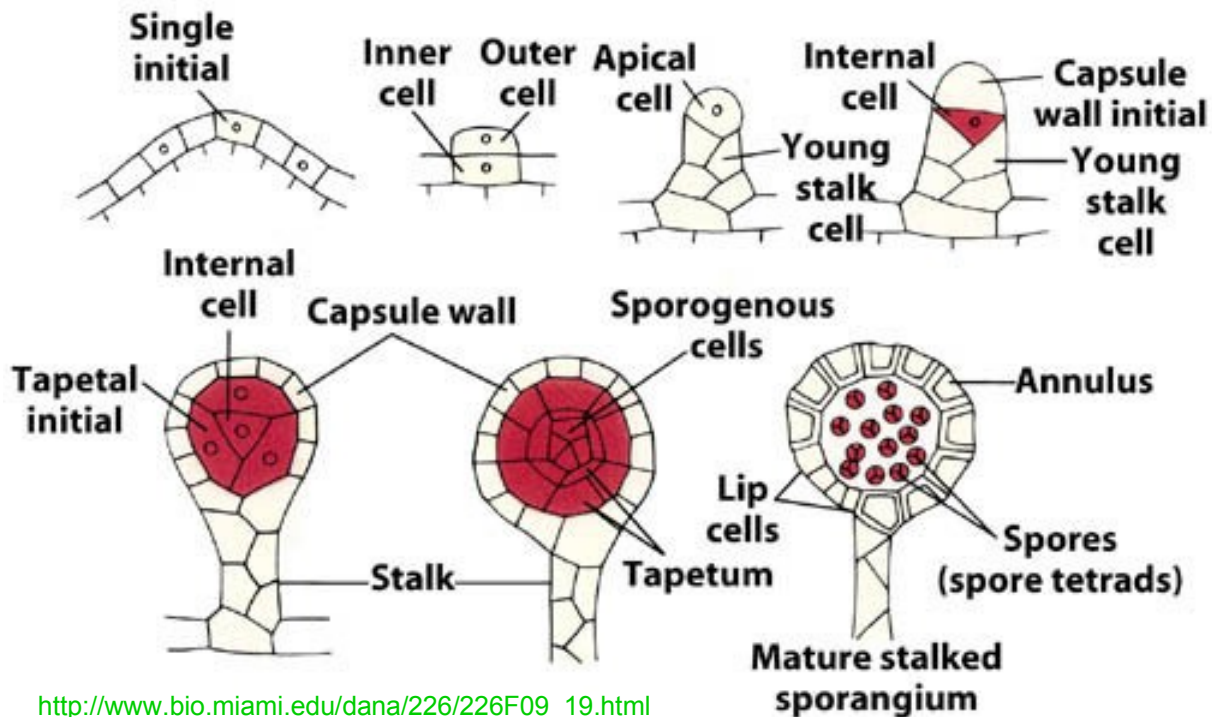
sporangia leptosporangiální

- převážně izosporie (*Polypodiales*), u vodních (*Salviniales*) heterosporie

leptosporangiální sporangium

- vznik z 1 iniciální buňky
- jednovrstevná stěna
- prstenec buněk se ztlustlou stěnou (**annulus**) otevírající sporangium + otvor vznikající prasknutím (**ostium**)
- počet výtrusů ustálený na 64

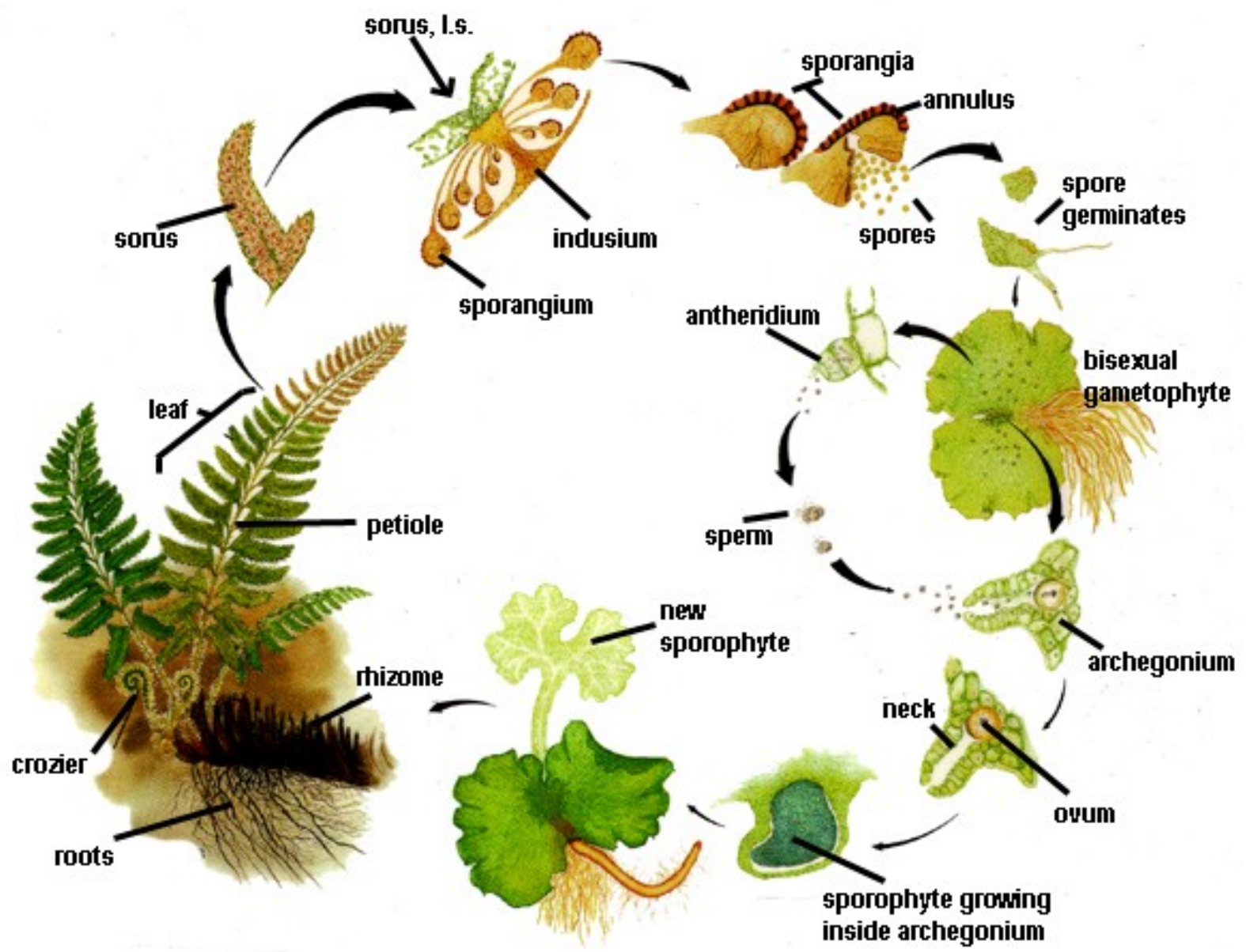
Sporofyt

sporangia

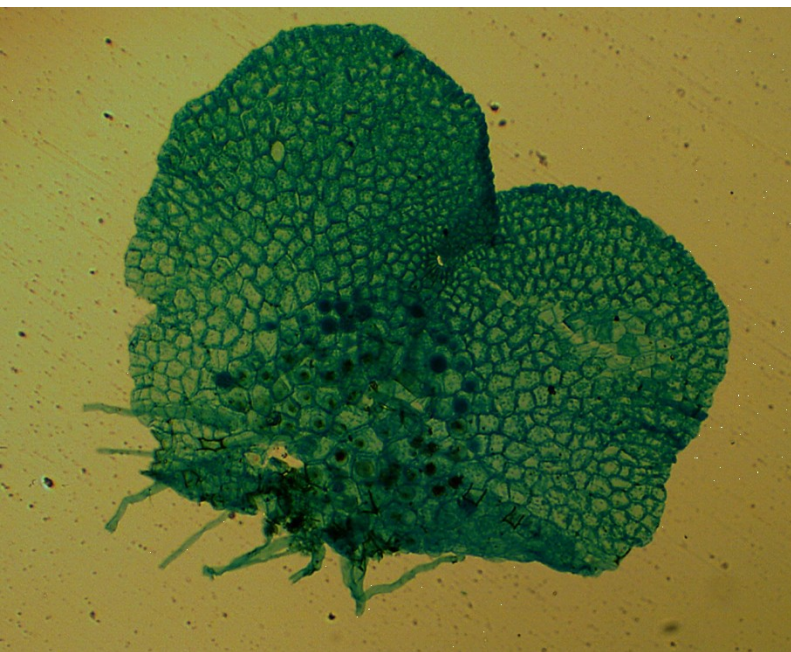
- obvykle vespod listů
- sdružená v sori (výtrusné kupky) nebo coenosori (liniové, plošné),
- často kryté ostěrou = indusium či okrajem listu

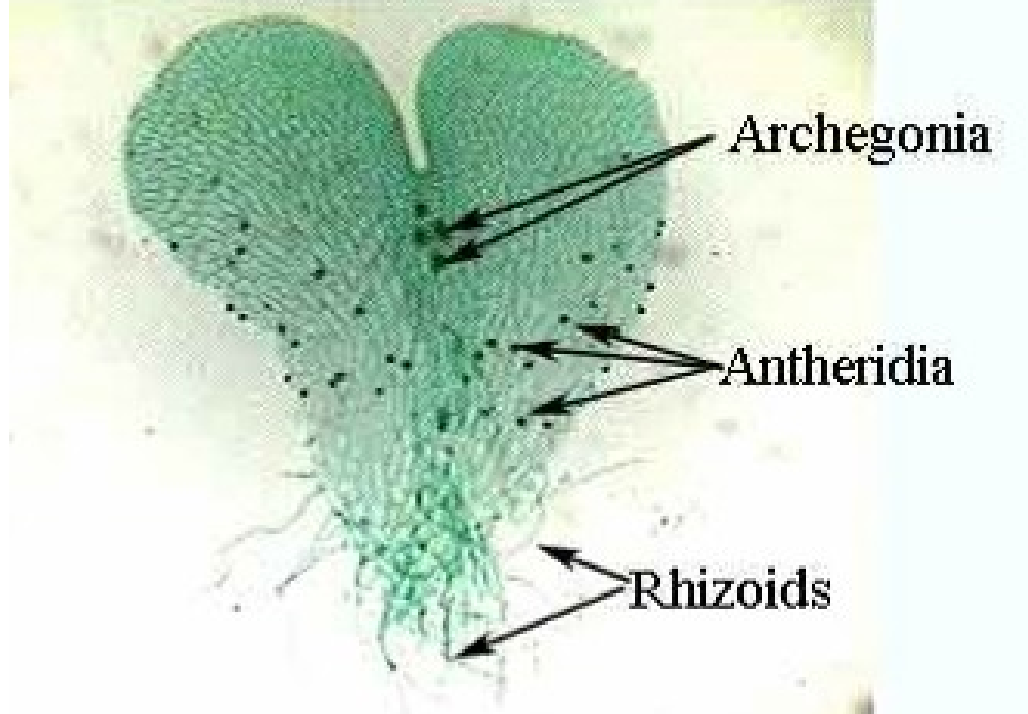
Životní cyklus kapradin

prothalamium

Gametangia na spodní straně, vystupují z pletiva

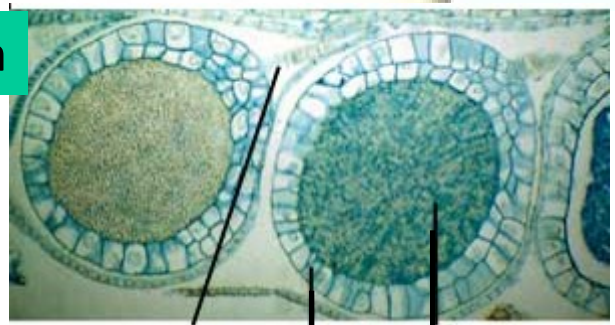

Archegonium

- Bazální (břišní) buňky
- Vaječná buňka
- Kanálkové buňky

Antheridium

- Bazální buňky stopky
- Spermatozoidy
- Buňky obalu

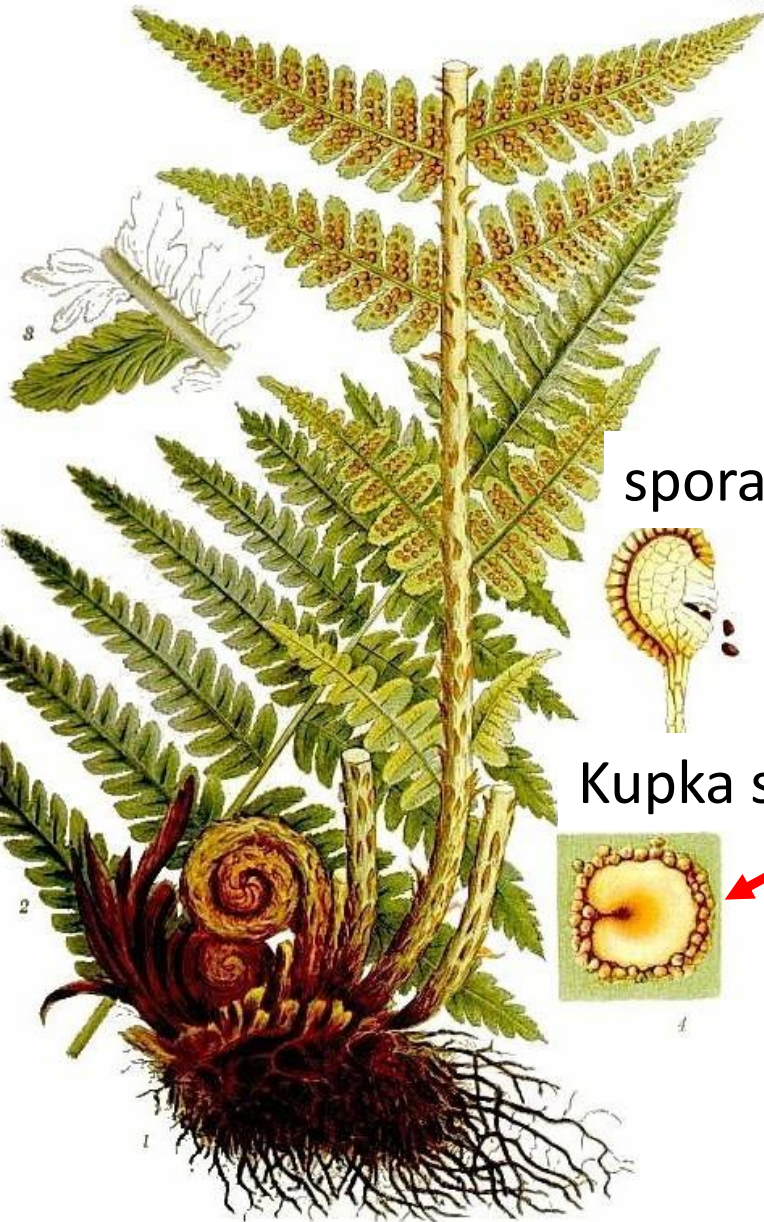
Phyllitis scolopendrium – jelení jazyk celolistý

Matteuccia struthiopteris – pérovník pštrosí

Dryopteris filix-mas – kaprad' samec

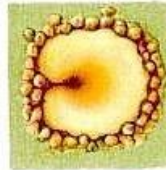
www.hlasek.com

sporangium

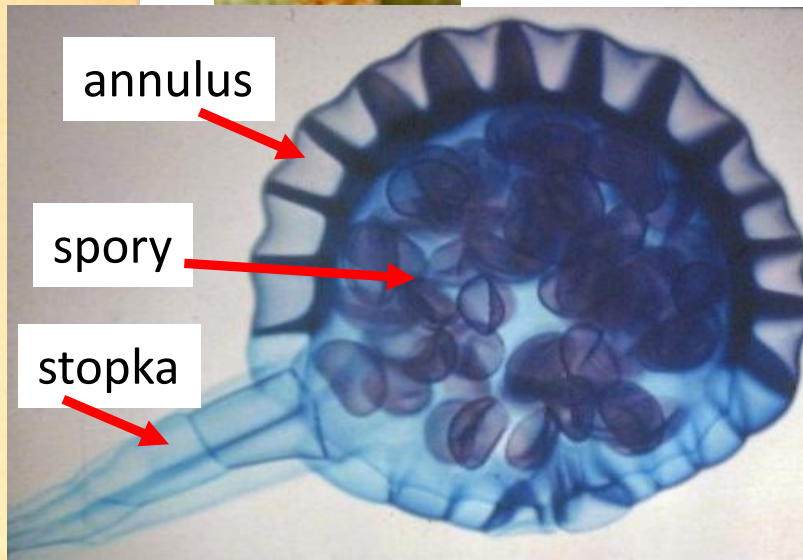

fr.academic.ru

Kupka s ledvinitou ostěrou

Polypodium vulgare – osladič obecný

Úkoly

Lycopodium clavatum plavuň vidlačka, plavůň obyčejný

1. habitus (herbářová položka)
2. podélný řez strobilem: sporofyly, sporangia (M!, trvalý preparát)

***Lepidodendron* sp.**

3. otisk kmene (zkamenělina)

Equisetum arvense přeslička rolní, praslička rolná

4. habitus 2x (herbářová položka)
5. štítkovité sporofyly se sporangii (B!, krabička)
6. spory a haptery (M!, krabička)

Botrychium lunaria vratička měsíční, vratička mesiačikovitá

8. habitus (herbářová položka)

Polypodiopsida

9. prothalamium (M!, trvalý preparát)

Polypodium vulgare osladič obecný, sladič obyčejný

10. habitus (herbářová položka)
11. kupky výtrusnic (herbářová položka)